

Sibirijo v Moskvo in od tam s tankovsko brigado z vlakom v Jugoslavijo.

S to prvo vrnitvijo pa njegovo popotovanje še zdaleč ni bilo končano, saj se je s skupino mladih Jugoslovanov vrnil v Sovjetsko zvezo na šolanje za pilota lovskega letala, ki ga je opravil v Čkalovsku. Šele po opravljeni letalski akademiji se je septembra 1947 lahko dokončno vrnil v Ljubljano, kjer pa je bilo vse precej drugače, kakor si je predstavljal – sestra se nikoli več ni vrnila domov, očeta pa so malo pred tem na Nagodetovem procesu obsodili na smrt zaradi stikov z zahodnimi diplomati.

Aljošina vrnitev domov je bila torej vrnitev na začetek – po preteklih letih popotovanja in nabiranja izkušenj, s kakršnimi se je lahko pohvalil le malokateri njegov vrstnik, je po demobilizaciji (dejansko izgubi službe!) stal pred novim izzivom – zagotovitvijo eksistence. Zvestemu svoji izpričani iznajdljivosti, marljivosti, optimizmu in garaštvu se mu je uspelo spopasti z neugodnimi razmerami in najti smisel v novem poklicu – novinarstvu, ki ga je

do smrti pri komaj 36. letih opravljal s precejšnjim uspehom in zavzetostjo.

Vojna in povojni dogodki so družino Furlan zaznamovali na številne načine: s prvo selitvijo iz Ljubljane so se poslovili od najstarejšega otroka – Boruta, ki je ostal v Ljubljani in želel dokončati šolanje, pred vnovično selitvijo čez Atlantik, je zaradi šolanja v ZDA ostal Aljoša, ki se je kasneje po pravi triletni odisejdi vrnil v domačo Ljubljano, v Londonu pa je svojo pot ubrala tudi hčerka Staša, ki je s selitvijo v ZDA dejansko, še bolj pa simbolično pristala na »drugem bregu«.

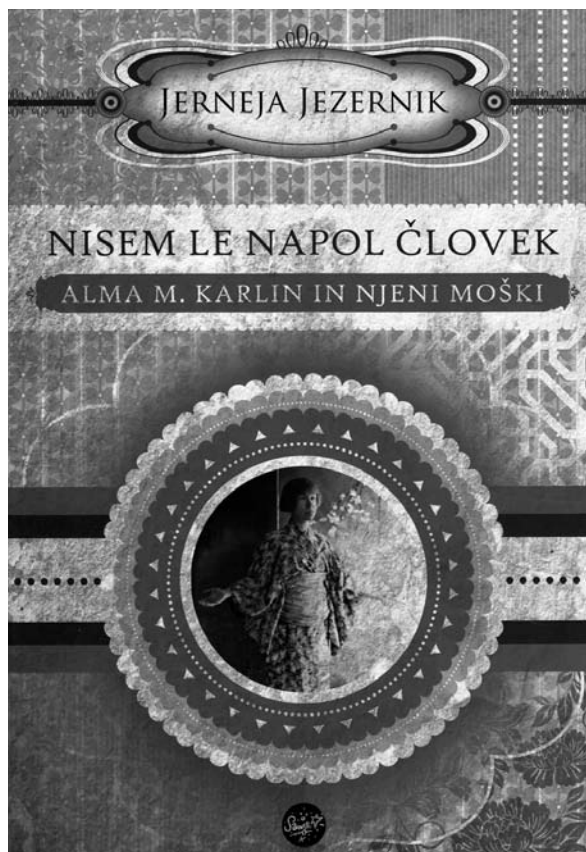
Nedvomno smo z obema avtobiografskima knjigama dobili dragocena dokumenta o manj znani dimenziji slovenske medvojne zgodovine. Tudi pri Furlanih se nenazadnje potrjuje izrazita dvojnost – celo razklanost znotraj ene same družine, ki je bila značilna za veliko Slovencev in ki še dandanes onemogoča normalno percepcijo medvojne dogajanja v Sloveniji.

Aleksander Žižek

Nadčutno svetovljansko bitje onkraj spola in zaželeni ljubezni

Jerneja Jezernik: *Nisem le napol človek: Alma M. Karlin in njeni moški*. Ljubljana: Sanje, 2016. 150 strani.

Ob omembi Alme Karlin najprej pomislimo na številne potopisne zgodbe, ki jih je nemško pišočica svetovna popotnica zapustila zainteresiranemu bralstvu, v dobi, ko sta bili duševna in duhovna večplastnost razumljeni kot marginalna posebnost ali življenjsko sprenevedanje, morda celo uvideni v luči nepotrebnega emancipacijskega (pre)boja v dediščino hegeljansko doumetega duha časa. Poljudni bralec (ne bralec poljudnega!) bi lahko Almi Karlin očital pretirano zavzemanje za večvrednost

in neklasično, tedaj nespodobno naziranje v polja ženskih vprašanj. V dobi iščočje udobnosti se Almino potopisje kaže kot sveža, večno neprilagojena podoba človeškega smisla, človečanstva, sproti premišljenega, ki se postavlja po robu prej zamišljenega mišljenega. Njena večplastnost je v slovensko govoreče literarno in znanstveno polje pritekalo bolj ali manj preko individualnih pobud. Povojna mentaliteta in diktiranje socialistične družbe, ki jo je Alma v obrisih lahko že preroško prepozna(va)la, njenega duševnega samozavedanja ni uspela (raz)vrstiti v »novočlovečanstvo«, še manj pa ga razumljivo ubesediti. Almino zapuščino je v sedemdesetih letih v oskrbo in hrambo rokopisne zbirke Narodne in univerzitetne knjižnice predala njena dušna sestra Thea Gamelin. Od tedaj je v slovensko pišočo in beročo publicistiko prihajala v drobcih in kapljicah, resnejših raziskav njenega opusa pa ni doživela. Pridane spremne besede potopisju in mladostniških zgodbah v devetdesetih letih so deloma skušale zapolnjevati nezavedajočo vrzel. Morda je odlašanje povezano tudi zastran njenega izredno bogatega in slikovitega jezika, kar je ugotavljala že njena predhodna prevajalka Majda Šijanec Novak, saj je Alma kot pisateljica nizala neskončne opise, misli in čustva, bralec pa bi ob zmotnem prevodu pred seboj izgubljal niti zgodbe. Žal se je tedaj Novakova zatekla k precej nepragmatični prevajalski rešitvi in za potrebe slovenskega jezika včasih skrajševala stavke, nemisleč na izgubo njene dejanske (!) pomenskosti.

Sistematičnega in metodološko dobro zastavljenega raziskovanja opusa Alme Karlin se je pred dobrim desetletjem lotila Jerneja Jezernik, sprva je preko opomb v spremnih besedilih opozarjala na dejansko širino in globino omenjenega opusa, nato pa se je prevajanja umenjajočega potopisja lotevala sama. *Državljanke sveta* predstavlja kot poročilo o odkrito zakriti Almi. Meje znanega so se premaknile tudi s prevodom otroških in mladostniških spominov (*Sama*), ki so pojasnili njen beg pred utesnjajočo zaukazano udobnostjo njej ne najbolj bližnje (pre)živete dobe.

Jerneja Jezernik je v pričujoči knjigi v precep vzela moške, te nenačrtovane sopotnike na njeni begajoči poti po svetu, ki jih je sama (p)ogledovala skozi očala očetovske ljubezni. Zdi se, da je bila uganke z imenom Alma enako trd oreh tako

za njene poprejšnje prevajalce kot za domala vse njene moške, vstopajoče v in izstopajoče iz njenega življenja. Leto pred izidom knjige Jerneje Jezernik je prišlo tudi do prvega romaneskega poskusa opisa Alminega življenja izpod peresa Milana Dekleve. *Telo iz črk* v grobem sledi malenkostnim kontaktom Alme z »njenimi« moškimi, čeprav zgodovinsko in dejstveno netočno razporeja njihove bolj ali manj vplivajoče vloge, v izbranih dialoških poskusih celo izkrivlja ali pritrjuje (z)motnim zamišljenim predstavam o Almi, ki jih iz konteksta jemlje ihtijoča in površno poznana postmodernistična predstava (o) preteklosti. Tehtnejšo vrednost zapleteno-prepletenega Alminega življenja lahko ponudi vivisekcija njenih mladostniških spominov in doživetij, katere je spretno prelila v lastne alter-eg-e ali skrila v druge romaneskno nastopajoče osebe. S filološko natančnostjo Jerneja Jezernik razgrinja mentalitetne vzorce v napačno družbo potisnjene osebe, konflikte in srečevanja bolj ali manj miselno zamejenih ljudi, odstira pa izrazito Almino nekomformističnost. Po svetu jo je poleg lastne radovednosti gnala tudi silovita prizadetost, ki so ji jo prizadejali po njenem mnenju »bolj popolni ljudje«. Alma je z doživetom krivico najraje obračunala na papirju, v tehtno premišljeno zasnovanih zgodbah.

Knjiga bolj biografskega značaja, opravlja dvojno funkcijo – korespondira z bralcem o že prevedenih Alminih zgodbah, hkrati pa opozarja na številne (še) neprevedene, kot tiste, ki jih Rokopisni oddelek NUK še hrani v tipkopisu. Mednje zagotovo spada njen romaneski prvenec (!) *Mein Kleiner Chinese*, literatizirani spomin na študentsko bivanje v Londonu, ki ga bodoči poliglotki (vsaj) na individualnih urah nemščine pestri mlad in na debuden kitajski trgovec. Potomec bogatega kitajskega mandarina se izkaže za slabega učenca tako njenega izpričanega materinega jezika kot razreševalca osebnostne uganke z imenom Alma. Številna snidenja so v njej očitno obudila ob nesrečni izgubi očeta zasejano hladnost, kasneje pa jo je utrdil še fantomski dopisovalski ljubimec, za katerega je v dobronamerni želji poskrbela njena služabnica. Zmotno je trditi, da je ljubezen potlačila, zagotovo pa je s svojim inteligentnim in argumentativnim nastopanjem do moških razvila nek obrambni mehanizem. Hkrati jo je zanimala eksotika, tako privlačno drugačna in polna priložnosti za pobeg iz Evrope, a ji vseeno ni zmogla premagati občut-

ka osamljenosti in zapolnitve notranje praznine. Dodati je potrebno, da sta na njeno razmišljanje in doumevanje eksotičnosti posredno vplivala rasna ideologa Gobineau in Chamberlain, kar dokazuje, da je imela tudi tedajšnja svetovljanskost (že) začrtane svoje meje in je nizala paradoksalnosti. Po neuspešnih »eksotičnih« zvezah z nadarjenim perujskim pesnikom Atahualpo (odnos opisan v neobjavljenem panamskem romanu *Das allmächtige Eine/Vsemogočno eno*), skrivnostnim malikom Li Tie Guaijem (v slovenščino še neprevedeni roman *Der Götze/Malik*) japonskim osvobodjevalcem zaslužnih gejš, gospodom I. (neobjavljeni roman *Im Haus der Menschen/V Hiši ljudi*), je nato poskusila nenehna razočaranja, povezana s hudim odrekanjem in z ustvarjalno-raziskovalnim delom premostiti pri svojem literarnem agentu Loisu Hammerju, protinacističnemu uporniku Joachimu Bonsacku (neobjavljeni spomini *Ferne Frau/Daljna žena*) in leipziškemu založniku Maxu Möhringu. Slednji je poskrbel za izdajo večine njenih del, pred dobrim desetletjem urejena založnikova zapuščina, ki je preživela vojna bombardiranja in prehod berlinskega zidu, pa sodeč po pisemski korespondenci izkazuje vzajemno naklonjenost v prvih poveljnih letih.

Kot zapiše Jerneja Jezernik, si je Alma za svoje (platonične) ljubimce izbirala nadarjene, izobražene, pogumne in družbeno angažirane moške, bila razpeta med občudovanje in prezir, med željo po telesni bližini in aseksualnostjo. Moške je občudovala zaradi njihove telesne lepote, razgledanosti in inteligence, prezirati pa jih je začela v trenutku, ko so do nje pokazali globbo čutnost in večjo navezanost.

Almina vsestranskost in nadkategoričnost dela preglavice tako znanstvenim strokam kot želji družbi po uokvirjanju – nečesa ima preveč in hkrati nečesa premalo – njen pogled (sicer z zadržki) presega spolna, rasna in verska prepričanja, predstavlja se kot svetovljansko bitje onkraj spola, ki je (zopet paradoksalno) prežeto z odsotnostjo navidezno determiniranih ljubezenskih norm. Brez dvoma se lahko trdi, da je Almina izrazito humanistična dediščina v Jerneji Jezernik dobila več kot primereno in sposobno interpretko njenih del, saj se kot prevajalka ni ustrašila mističnosti, metaforičnosti in retorike samooklicane teozofinje svetovnega nazora, portretiranja osebnosti te (še) vedno aktualne drobne trmaste gospe.

Blaž Javornik

Pozabljeni Šentjurčan

Zdenka Plavsteiner: *Josip Čretnik. Pozabljeni šentjurski rodoljub*. Celje: Grafika Gracer, Šentjur: Knjižnica Šentjur in Domoljubno društvo Franjo Malgaj, 2017. 393 strani.

Josip Čretnik se je pridružil krogu šentjurskih znamenitih ljudi, ki že imajo svoje mesto na knjižnih policah. Med njimi gotovo izstopajo: Franjo Malgaj, člani rodbine Ipavci in Anton Martin Slomšek. Za biografsko delo o Čretniku je poskrbela s svojim knjižnim prvcem Zdenka Plavsteiner, ki sicer izhaja iz bližnjih Dramelj.

Josip Čretnik (1872-1953) je bil obrtnik, narodni buditelj, politik, šentjurski župan in ustanovitelj vrste slovenskih društev ter organizator društvenega

